

ASIEL-, MIGRATIE- EN INTEGRATIEFONDS (AMIF)
Nationaal Programma 2014-2020 – Vlaams luik

“Naar een meer geïntegreerd migratiebeleid, via AMIF”

Oproep nr. 369 “Proeftuinen duurzame kwalitatieve kleuterparticipatie via ouderbetrokkenheid”

Korte samenvatting van de oproep.....	2
1 Waarover gaat de oproep?.....	3
1.1 Wie behoort tot de doelgroep van de oproep?.....	5
1.4 Verwachte resultaten van de projecten.....	7
1.5 Lessen uit verleden.....	8
2 Wie kan een project indienen?.....	9
2.1 Promotor en partners.....	9
2.2 Criteria op organisatieniveau.....	10
2.3 Criteria op projectniveau.....	10
3 Hoe maak je een projectvoorstel op?.....	11
3.1 Inhoudelijke analyse.....	11
3.2 Projectplanning.....	12
3.3 Begroting en financiering.....	12
4 Hoe dien je een projectvoorstel in?.....	17
4.1 Registratie in de ESF-applicatie.....	17
4.2 Indienen projectvoorstel.....	17
5 Ondersteuning bij de opmaak en het indienen van het projectvoorstel.....	18
6 Hoe weet je of je projectvoorstel is goedgekeurd?.....	19
6.1 Selectieprocedure.....	19
6.2 Projectbeslissing.....	19
7 Wat zijn de verdere stappen na goedkeuring van het project?.....	20
7.1 Project- en partnerschapsovereenkomst.....	20
7.2 Voorschot.....	20
7.3 Administratieve verplichtingen.....	20
7.4 Rapportering.....	20
7.5 Thematische werking.....	21
7.6 Controle.....	21
8 Tijdlijn met verloop van het project.....	22
9 Bijlagen.....	23

Korte samenvatting van de oproep

Wat?

Deze oproep heeft als doel om de kleuterparticipatie bij personen uit derde landen te verhogen en te verbeteren. We focussen in het bijzonder op het aspect ouderbetrokkenheid als voorwaarde voor duurzame, kwalitatieve kleuterparticipatie.

Via deze oproep ondersteunen we **een overkoepelend Lerend Netwerk en lokale proeftuinen** om de expertise te verbreden en verdiepen, kennisdeling te stimuleren en zoveel mogelijk actoren aan te zetten om actief werk te maken van ouderbetrokkenheid in het kleuteronderwijs.

Wie?

Binnen deze oproep richten we ons tot volgende partners:

- Lerend Netwerk: organisatie met de nodige inhoudelijke en methodologische expertise
- Proeftuinen: voor de lokale proeftuinen richten we ons naar een breed partnerschap met lokale organisaties, waaronder minimaal een Nederlandstalige school in Vlaanderen of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Acties?

1. Overkoepelend Lerend Netwerk
2. Lokale proeftuinen "Ouderbetrokkenheid in functie van duurzame, kwalitatieve kleuterparticipatie"

Budget?

Het budget voor de oproep bedraagt 2.000.000,00 euro. De maximale subsidie per proeftuin bedraagt 250.000,00 euro. Voor het Lerend Netwerk wordt eveneens een budget van maximaal 250.000,00 euro voorzien.

De oproep is onder voorbehoud van de goedkeuring van de Vlaamse cofinanciering AMIF door de Vlaamse regering en de formele aanstelling van de gedelegeerde autoriteit.

Hoe?

De promotor dient een projectvoorstel in via de online ESF-applicatie. Een projectvoorstel opmaken bestaat uit het beantwoorden van inhoudelijke vragen, het opstellen van een projectplanning en een begroting.

Wanneer?

De oproep wordt opengesteld op 3 juni 2016 en staat open tot en met 15 oktober 2016. Uiterlijk op 15 december 2016 beslist het ESF over de goedkeuring van de projecten. De goedgekeurde projecten gaan van start op 1 januari 2017 en lopen 24 maanden, tot 31 december 2018.

Infosessie op dinsdag 21 juni 2016 van 10u00-12u00. Inschrijven kan via www.esf-agentschap.be

1 Waarover gaat de oproep?

De oproep kadert in het Vlaamse luik van het Nationaal Programma AMIF 2014-2020, Specifieke Doelstelling 2 “Integratie en Legale Migratie”, Nationale Prioriteit 2 “Integratie”. Binnen deze prioriteit worden maatregelen genomen om de integratie van personen uit derde landen te verbeteren.

Deze oproep heeft als doelstelling om kleuterparticipatie bij personen uit derde landen te verhogen en te verbeteren. We focussen in het bijzonder op het aspect ouderbetrokkenheid als voorwaarde voor duurzame, kwalitatieve kleuterparticipatie.

Kleuteronderwijs in Vlaanderen

De projectoproep is gebaseerd op de recente deelrapporten van het Departement Onderwijs m.b.t. kleuterparticipatie (literatuuronderzoek, kwantitatieve en kwalitatieve analyse en inventaris van acties) en een aantal Vlaamse en Europese studies die pijnpunten in kaart brengen en aanbevelingen rond kleuterparticipatie aanreiken.

Deze oproep bouwt verder op volgende bevindingen:¹

1. De **voordelen van kinderopvang en kleuteronderwijs** worden in toenemende mate erkend, gaande van verhoogde prestaties van het kind op school tot economische voordelen voor de maatschappij in haar geheel. Internationale vaardigheidspelingen tonen aan dat kinderen en tieners betere resultaten behalen op het vlak van lezen en wiskunde wanneer zij kinderopvang en kleuteronderwijs hebben genoten. Vooral voor sociaal kwetsbare kinderen wordt deelname aan kleuteronderwijs beschouwd als een manier om achterstand te verkleinen.
2. Vlaanderen heeft een **sterke traditie van kleuteronderwijs** en de meeste kinderen nemen er, ondanks dat het geen leerplichtonderwijs is, ook aan deel (meer dan 97%). Er blijft wel een kleine, hardnekkige groep die niet of onregelmatig participeert. Vooral kansarme gezinnen en kleuters van niet-Westerse herkomst zijn relatief meer vertegenwoordigd binnen de groep niet-schoolgaande kleuters. Het streven naar een maximale kleuterparticipatie blijft voor het Vlaamse onderwijsbeleid een belangrijk aandachtspunt.
3. Hoewel het Vlaamse onderwijs kwalitatief goed scoort volgens de internationale standaarden, tonen de PISA-studies aan dat het Vlaamse onderwijssysteem tot **een van de meest ongelijke systemen in de EU** behoort: in geen enkel Europees land zijn de schoolprestaties zo afhankelijk van de familiale achtergrond. Personen met niet-EU achtergrond presteren beduidend minder goed. Onderwijsprestaties van 15-jarigen geven aan dat leerlingen van Belgische herkomst veel beter scoren dan leerlingen van vreemde herkomst. Leerlingen van vreemde herkomst hebben ongeveer 2,5 jaar achterstand wat wiskundige vaardigheden betreft tegenover leerlingen van Belgische herkomst. Wanneer rekening wordt gehouden met socio-economische achtergrond is de achterstand 1,5 jaar, maar blijft het nog steeds de grootste achterstand van alle geteste OESO-landen. Van de leerlingen van Belgische herkomst haalt 12% het basisvaardigheidsniveau niet, bij leerlingen van vreemde herkomst is dat maar liefst 41%. Onderzoek bevestigt de positieve effecten van kwaliteitsvol kleuteronderwijs op de cognitieve en non-cognitieve ontwikkeling van

¹ Referentie: zie achteraan document.

vooral achtergestelde kinderen, maar benadrukt dat de toekomst van deze kinderen zeer sterk wordt beïnvloed door hun socio-economische achtergrond. Hieruit leidt men af de socialiserende functie van onderwijs in Vlaanderen het tegenovergestelde effect heeft: het Vlaamse onderwijs reproduceert maatschappelijke ongelijkheid in plaats van deze te reduceren.

4. De Vlaamse overheid neemt reeds **diverse maatregelen** om de kleuterparticipatie te maximaliseren en gelijke kansen te creëren voor sociaal kwetsbare kinderen. Voor voorbeelden verwijzen we naar de inventaris van acties van het Departement Onderwijs, alsook naar de recente maatregelen om extra middelen vrij te maken voor anderstaligen in het kleuteronderwijs en de toeleiding door de Agentschappen voor Integratie en Inburgering van kleuters (erkende vluchtelingen) naar het kleuteronderwijs. De lokale overheden kregen uitdrukkelijk de regierol inzake flankerend onderwijsbeleid toegewezen en spelen bijgevolg een centrale rol inzake het stimuleren van kleuterparticipatie en ouderbetrokkenheid.
5. Bijzondere aandacht bij het verhogen en verbeteren van kleuterparticipatie gaat naar **transities tussen thuis, kinderopvang en kleuterschool**. Deze transities gaan gepaard met veranderingen van relaties, omgang, omgeving, tijdsindeling en leercontext. Voor kinderen met een andere thuistaal, andere culturele achtergrond en/of lagere sociaaleconomische status, verhoogt de kans op moeilijkheden tijdens deze transitie momenten. In Vlaanderen zijn kinderopvang en kleuteronderwijs georganiseerd in een “split system”: ze vallen elk onder een eigen administratie en beleid. De opdeling leidt tot een bijkomende accentbreuk tussen “zorg” en “leren” en houden extra risico’s in voor kwetsbare kinderen op zeer jonge leeftijd (30-36 maanden). Daarom focust men zich niet enkel meer op de kwaliteit van individuele dienstverlening, maar groeit binnen verschillende beleidsdomeinen de aandacht voor warme en kwaliteitsvolle transities (zie ook ontwerpnota “Investeren in de omgeving van jonge kinderen. Over kinderopvang, kleuterparticipatie en transities” – 29 maart 2016).
6. De **toenemende diversiteit en meertaligheid** stelt bijkomende uitdagingen aan het kleuteronderwijs. Wanneer we kijken naar aspecten zoals de opleidingscurricula of het pedagogisch beleid, stellen we vast dat er vaak nog vertrokken wordt van een klassiek ‘blank middenklasse’-referentiekader. Experts wijzen op de nood aan interculturalisering binnen het kleuteronderwijs, waarbij meer rekening wordt gehouden met de noden van de leden van onze superdiverse samenleving.

Ouderbetrokkenheid in functie van kleuterparticipatie

Het literatuuronderzoek en het kwalitatief onderzoek van het Departement Onderwijs en andere studies wijzen op het belang van **ouderbetrokkenheid** om duurzame, kwalitatieve kleuterparticipatie bij kwetsbare groepen te realiseren. Het is essentieel dat ouders nog voor de eigenlijke instapmogelijkheid van hun kind, bereikt worden om hen te informeren. Het kleuteronderwijs wordt door ouders vaak gezien als een breuk met de veilige thuis- of opvangomgeving. Voor ouders met een andere culturele achtergrond geldt dit zeker: de visie op levensstijl en tijdsbeleving botst soms met de structuur en organisatie van het Vlaamse onderwijs.

De oorzaken van de **kloof tussen gezin en school** kunnen opgedeeld worden in 2 clusters die op elkaar inwerken:

- De leerling en het gezin: ouders kennen de werking van de school niet. Vragen zoals “wie zal mijn kleuter helpen bij naar het toilet gaan, het middageten etc.”, maar ook “wat als mijn kind op de speelplaats omver wordt gelopen door grotere kinderen”, baren zorgen. Door de andere

taal en doordat men weinig kent van de schoolwerking, kunnen deze zorgen moeilijk worden gedeeld.

- De school: gebrek aan kennis en appreciatie van de familiale context en thuiscultuur van het kind. Het onderwijs slaagt er onvoldoende in om de negatieve invloed van deze elementen weg te werken omdat het zelf (weliswaar niet per se moedwillig) deze invloed in zijn structuur en zijn praktijk bestendigt of niet kan ombuigen tot positieve resultaten.

Onderzoek bevestigt dat vele ouders met migratieachtergrond de kleuterschool wel degelijk belangrijk vindt, vooral voor socialisatie in een diverse samenleving en voor het aanleren van de Nederlandse taal. Maar vaak hebben deze ouders vragen over de emotionele en fysieke zorg van hun kind: krijgt mijn kind voldoende ondersteuning, wordt mijn kind niet uitgesloten? Eén van de gevolgen is dat sommige ouders aangeven dat ze geneigd zijn om hun kind liever thuis te houden.

Door een **goede communicatie en intensere wederzijdse samenwerking** tussen school en ouders kan de kloof tussen de twee milieus worden verkleind. Om bij ouders vertrouwen te creëren over de pedagogische aanpak van de school, is het nodig dat zij de voordelen ervan kennen. Omgekeerd moeten de waarden en overtuigingen van de ouders inzake opvoeding erkend, gerespecteerd en gevalideerd worden.

Diverse actoren nemen al initiatieven om de ouderbetrokkenheid te versterken. We denken hierbij aan brede schoolinitiatieven, projecten schoolopbouwwerk, Eerste Stappen, enz.

Via deze projectoproep willen we een Lerend Netwerk en lokale proeftuinen opzetten om de expertise rond ouderbetrokkenheid in functie van duurzame, kwalitatieve kleuterparticipatie bij derdelanders te verbreden en verdiepen. Via de opmaak van een publicatie en de organisatie van een slotconferentie willen we kennisdeling stimuleren en zoveel mogelijk actoren aanzetten om actief werk te maken van ouderbetrokkenheid in het kleuteronderwijs.

1.1 Wie behoort tot de doelgroep van de oproep?

De finale doelgroep van het project zijn kleuters waarvan minimaal een van de ouders aan volgende voorwaarden voldoet:

- Derdelander, d.w.z. geen EU-nationaliteit;
- Legaal in België verblijven of in procedure om legaal statuut te verkrijgen.

Scholen die wensen te participeren in de proeftuinen, dienen in het projectvoorstel aan te tonen dat ze een grote instroom hebben van kleuters met AMIF-profiel.

1.2 Welke acties heeft de oproep voor ogen?

Via deze oproep investeren we in een Lerend Netwerk voor expertiseopbouw en –deling en wordt ruimte geboden om in het kader van een proeftuin experimentele acties rond ouderbetrokkenheid in de

praktijk op te zetten. Alle proeftuinen worden onder deskundige begeleiding van de medewerker(s) van het Lerend Netwerk voorbereid, opgevolgd en geëvalueerd.

Om de impact van de individuele proeftuinen te vergroten, wordt de kennis gebundeld in een publicatie en wordt een slotconferentie georganiseerd.

Deze oproep heeft volgende acties voor ogen:

I. Lerend Netwerk

De taken van het Lerend Netwerk zijn:

- Inhoudelijke en methodologische ondersteuning van de individuele proeftuinen tijdens de drie fasen van de proeftuinen (voorbereidende fase, uitvoerings-/evaluatiefase, afrondingsfase).
- Expertisedeling via de organisatie van bijeenkomsten van de verschillende proeftuinen (iteratief proces).
- Linken leggen naar andere initiatieven rond diversiteit in onderwijs, vb. "Kleine kinderen, grote kansen" van Koning Boudewijnstichting.
- Zorgen voor een participatie van ouders in het Lerend Netwerk, inclusief het voorzien van een 'voortraject' zodat ouders volwaardig kunnen participeren.
- Op basis van de nieuwe inzichten, modellen ontwikkelen om rond ouderparticipatie te werken.
- De kennis breed verspreiden via een publicatie met beschrijving van kennis, bevorderende en belemmerende factoren en beleidsaanbevelingen en via een slotconferentie gericht naar werkveld en beleid. De medewerker(s) van het Lerend Netwerk staat in voor de inhoudelijke input voor de publicatie en de slotconferentie. De coördinatie en organisatie wordt opgenomen door Afdeling ESF.

II. Proeftuinen "ouderbetrokkenheid in functie van kwalitatieve kleuterparticipatie"

We streven naar 7 lokale proeftuinen, waarvan 2 proeftuinen in niet-grootstedelijke context (kleinere steden of gemeenten met gelijksoortige problematiek).

De proeftuinen bestaan uit een voorbereidende fase, een uitvoerings-/evaluatiefase en een afrondingsfase:

1. Voorbereidende fase (6 maanden)

Tijdens de voorbereidende fase werken de uitvoerders van de proeftuinen en de medewerkers van het Lerend Netwerk samen om de knelpunten rond ouderbetrokkenheid in de betrokken scholen verder te analyseren. Hiervoor wordt gewerkt met bevragingen van de diverse betrokken lokale actoren (schooldirecties, leerkrachten, CLB's, LOP's, Kind en Gezin, Huizen van het Kind, gemeenten en OCMW's, VGC (voor Brussels Hoofdstedelijk Gewest), zelforganisaties, Agentschappen Integratie en Inburgering,). Werken aan kleuterparticipatie en ouderbetrokkenheid vangt reeds aan voor de effectieve instap in het kleuteronderwijs. Daarom beogen we een expliciete betrokkenheid van het ruimere werkveld.

Er wordt een concreet actieplan opgesteld rekening houdende met volgende aandachtspunten:

- De voorgestelde aanpak bouwt verder op bestaande inzichten, expertise en praktijken inzake kleuterparticipatie en ouderbetrokkenheid (zie boven).
- De proeftuinen leggen de focus op innovatie: ontwikkelen en uittesten van nieuwe methodieken, structuren, werkwijzen, instrumenten, ...
- Uitgangspunt is wederkerigheid en gelijkwaardigheid tussen thuiscultuur – schoolcultuur.
- De proeftuinen stellen een transversale aanpak voorop waarbij gezocht wordt naar samenwerking in een breed partnerschap met lokale actoren uit diverse domeinen.

Tijdens de voorbereidende fase worden de nodige partners gezocht en wordt de financiële begroting verfijnd.

2. Uitvoerings- en evaluatiefase (15 maanden)

Het actieplan wordt uitgevoerd. De medewerker(s) van het Lerend Netwerk voorziet een kader om de aanpak te valoriseren, bij te sturen en/of te verfijnen en begeleidt de proeftuinen bij deze evaluatie (ongoing) en eventuele bijsturing.

3. Afrondingsfase (3 maanden)

Tijdens de afrondingsfase werken de proeftuinen actief mee met het aanleveren van input voor de publicatie en de slotconferentie.

1.3 Verwachte resultaten van de projecten?

De verwachte resultaten zijn:

Resultaat I	(Een) nieuwe aanpak(ken) voor ouderbetrokkenheid in functie van kleuterparticipatie is/zijn ontwikkeld, uitgetest en geëvalueerd.
Indicator	<ul style="list-style-type: none">- Actieplannen proeftuinen.- Procesbeschrijving en -evaluatie van de individuele proeftuinen, inclusief data over aantal deelnemers en resultaten van de trajecten.

Resultaat II	Nieuwe expertise is opgebouwd en verspreid.
Indicator	<ul style="list-style-type: none">- Verslagen van het Lerend Netwerk.- Publicatie met beschrijving nieuwe methodieken, structuren, werkwijzen, instrumenten, ...- Verslag slotconferentie.

1.4 Lessen uit verleden

Artikels en rapporten

- Departement Onderwijs. Deelrapporten onderzoek kleuterparticipatie: literatuuronderzoek, kwantitatieve analyse, kwalitatieve analyse, inventaris van acties.
- Kind en Gezin, Departement Onderwijs, Agentschap Binnenlands Bestuur. Draft nota: Investeren in de omgeving van jonge kinderen. Over kinderopvang, kleuterparticipatie en transities.
- Koning Boudewijn Stichting. Ouders uit kansarme milieus aan het woord over zorg en onderwijs voor jonge kinderen.
- Koning Boudewijn Stichting. Hoe kleuterleraars leren omgaan met armoede en ongelijkheid.
- Katrien van Laere, Brecht Peleman, Reinhilde Pulinx. De instap: een warme opstap? Onderzoek naar de transitie naar kleuteronderwijs. In *Kleuters en ik*, jaargang 31/4, 2014_2015, pg. 3-7.
- Javier Díez, Suzanne Gatt & Sandra Racionero. Placing Immigrant and Minority Family and Community Members at the School's Centre: the role of community participation. In *European Journal of Education*, Vol. 46, No. 2, 2011, Part I pg. 184-196.
- Maria Cooper & Helen Hedges. Beyond Participation: what we learned from Hunter about collaboration with Pasifika children and families. *Contemporary Issues in Early Childhood*, Volume 15 Number 2, 2014, pg 165-175
- Katrien Van Laere en Michel Vandenbroeck. 100 jaar leerplicht in België: en nu de kleuters? In *Pedagogiek*, 34ste jaargang, 3, 2014, pg. 191-208.
- Vandenbroeck, M., De Stercke, N., & Gobeyn, H. (2013). What if the Rich Child has Poor Parents? The relationship from a Flemish perspective. In P. Moss (Ed.), *Early Childhood and Compulsary Education. Conceptualising the relationship.* (pp. 174-192). London: Routledge.

Projecten

<http://www.eerstestappen.be/>

<http://www.steunpuntdiversiteitenleren.be/nl/themas/brede-school>

http://www.vvsg.be/onderwijs_oud/verwantethema's/Pages/schoolopbouwwerkenopvoedingsondersteuning.aspx

<http://www.grotekansen.be/>

2 Wie kan een project indienen?

Alvorens van start te gaan met de opmaak van een projectvoorstel is het belangrijk om met enkele criteria rekening te houden. Hieronder sommen we op welke criteria van belang zijn om een ontvankelijk projectvoorstel te kunnen indienen.

2.1 Promotor en partners

Voor de uitvoering van het luik “Lerend Netwerk” wordt een organisatie met de nodige inhoudelijke en methodologische expertise gezocht:

- Inhoudelijke expertise: diversiteit, onderwijs, kinderopvang, opvoedingsondersteuning, participatie.
- Methodologische expertise: innovatie, monitoring, evaluatie, coördinatie netwerken.

Voor het luik “Proeftuinen” richten we ons naar een lokaal partnerschap van organisaties die ouderbetrokkenheid in functie van kleuterparticipatie kunnen stimuleren. In het partnerschap is minimaal een school uit Vlaanderen of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgenomen. Scholen die wensen te participeren dienen in het projectvoorstel aan te tonen dat ze een grote instroom hebben van kleuters met AMIF-profiel.

Ook een intergemeentelijk partnerschap kan indienen (vb. verschillende kleinere gemeenten met gemeenschappelijke problematiek). We streven naar 5 proeftuinen in grootstedelijke context (Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Antwerpen, Gent) en 2 proeftuinen in niet-grootstedelijke context.

Uit het projectvoorstel moet blijken dat er ingezet wordt op een brede samenwerking met lokale partners. Gezien de regierol van lokale besturen in het flankerend onderwijsbeleid en de specifieke regierol van de VGC in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, is samenwerking met deze partners ten zeerste aanbevolen om complementariteit met lopende trajecten en netwerken te garanderen.

Binnen het partnerschap neemt één organisatie de rol op van promotor. De promotor heeft de juridische verantwoordelijkheid en staat in rechtstreeks contact met Afdeling ESF. De overige organisaties nemen deel aan het partnerschap en worden de partners.

De promotor en partners ondertekenen een partnerschapsovereenkomst, waarin de inhoudelijke en financiële afspraken worden vastgelegd. Deze overeenkomst wordt opgeladen in de ESF-applicatie, samen met de projectovereenkomst.

Registratie ESF-applicatie

De promotor en partners moeten zich registreren in de ESF-applicatie. Een project indienen kan enkel via deze ESF-applicatie. De toegang is mogelijk met een elektronische ID-kaart of het federaal token. Via volgende link kan je de software voor de e-ID installeren of het federaal token aanvragen:

http://www.belgium.be/nl/online_dienst/app_zich_inschrijven.jsp

2.2 Criteria op organisatieniveau

De promotor moet rekening houden met volgende criteria op organisatieniveau:

1. De promotor en partners moeten over **rechtspersoonlijkheid** beschikken (ontvankelijkheids criterium).
2. De promotor moet voldoende **kredietwaardig** zijn om het ingediende project te dragen. Deze check gebeurt tijdens de beoordeling via een koppeling met Digiflow van de federale overheid.
3. De promotor moet aan **minimale kwaliteitsvereisten** voldoen. Hiervoor moet de promotor als bijlage bij het projectvoorstel een attest opleveren. Mogelijkheden zijn:
 - o De ESF Kwaliteitsopstap die geldig was tot eind september 2013 Deze geldigheid werd namelijk verlengd tot eind 2015.
 - o Een ESF-kwaliteitslabel met een actuele looptijd.
 - o Voor OCMW's, steden, gemeenten, publieke overheden kan het inspectie-/visitatierapport gelden vanwege Audit Vlaanderen of Audio.
 - o Gemandateerden door VDAB of Syntra Vlaanderen.
 - o Een kwaliteitslabel uit de lijst van gelijkgestelde labels of een recent kwaliteitsinspectieverslag, erkend door Afdeling ESF. (zie lijst op: <http://esf-agentschap.be/nl/node/25232>).

Wat doe je als je geen geldig kwaliteitsbewijs hebt?

Als je op geen van de voorgaande mogelijkheden kan beroep doen, gelieve dan contact te nemen met **Erik Conings**, expert Kwaliteit en Professionalisering, om samen een eventuele oplossing te bekijken. 0476/66.87.70 - erik.conings@esf.vlaanderen.be

2.3 Criteria op projectniveau

De promotor moet bij het opmaken van het projectvoorstel rekening houden met onderstaande criteria:

- Het projectvoorstel moet opgesteld zijn **in het Nederlands**.
- Het projectvoorstel moet opgeladen worden **in de ESF-applicatie**.

3 Hoe maak je een projectvoorstel op?

Om een projectvoorstel in te dienen moet je drie documenten opmaken:

1. Een inhoudelijk projectvoorstel
2. Een projectplanning
3. Een financiële begroting

Deze documenten moeten rekening houden met de ontvankelijkheidscriteria zoals hierboven beschreven. De 3 documenten worden als bijlage opgeladen bij uw projectvoorstel. Daarnaast dient u in de applicatie zelf ook volgende algemene vragen te beantwoorden:

- Welke communicatieactiviteiten plant u in het kader van uw project?
- Hoe zal u de indicatoren in het kader van de oproep bezorgen?
- Is de wetgeving overheidsopdrachten van toepassing op uw organisatie? Indien niet, motiveer aan de hand de criteria. Indien ja, toon aan via welke werkwijze uw organisatie de wetgeving overheidsopdrachten respecteert.

3.1 Inhoudelijke analyse

Op te leveren product

De promotor maakt een inhoudelijk projectvoorstel op waaruit blijkt dat het projectvoorstel voldoet aan de doelstellingen en verwachtingen van de oproep. Voor het Lerend Netwerk worden de vragen onder "LUIK 1" ingevuld, voor de proeftuinen worden de vragen onder "LUIK 2" ingevuld.

Afdeling ESF geeft een **WORD-document** mee met vragen over het projectvoorstel (zie Bijlage 1). De promotor dient deze vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden en het WORD-document in te dienen bij de subsidieaanvraag.

Beoordelingscriteria

Het projectvoorstel wordt beoordeeld op basis van volgende beoordelingscriteria:

Luik 1 "Lerend Netwerk":

- Criterium 1: Aanpak en methodiek (80%)
- Criterium 2: Deskundigheid en ervaring (20%)

Luik 2 "Proeftuinen":

- Criterium 1: Relevantie (80%)
- Criterium 2: Engagement en capaciteit (20%)

Per beoordelingscriterium vullen de evaluatoren dezelfde beoordelvragen in om een zo objectief mogelijke evaluatie te garanderen.

Een projectvoorstel wordt door een individuele evaluator als positief geëvalueerd wanneer het een minimale score van 60/80 voor criterium 1 en 14/20 voor criterium 2 behaalt.

De door de evaluatoren positief beoordeelde voorstellen worden opgedeeld per categorie:

- “Lerend Netwerk”: projectvoorstel met hoogste score krijgt positief advies
- “Proeftuin in grootstedelijke context”: projectvoorstellen met 5 hoogste scores krijgen positief advies
- “Proeftuin in niet-grootstedelijke context”: projectvoorstellen met 2 hoogste scores krijgen positief advies

3.2 [Projectplanning](#)

Op te leveren product

De promotor maakt een projectplanning op waaruit blijkt dat het projectvoorstel logisch wordt uitgevoerd. De promotor maakt hier een inschatting van:

- Fasen van het project;
- Projectactiviteiten per fase;
- Verwachte resultaten per fase;
- Tijdsduur van de fasen (indicatief).

Voor het Lerend Netwerk wordt een gedetailleerde planning voor de volledige projectperiode opgemaakt (24 maanden).

Voor de proeftuinen wordt een planning voor de voorbereidende fase opgemaakt (6 maanden). De planning voor de uitvoerings-/evaluatiefase en de afrondingsfase wordt samen met het actieplan opgeleverd (na afloop van de voorbereidende fase).

Afdeling ESF geeft hiervoor een **EXCEL-document** mee met vragen over de planning (Zie Bijlage 2). De promotor dient deze vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden en het EXCEL-document in te dienen bij de subsidieaanvraag.

3.3 [Begroting en financiering](#)

Op te leveren product

Na opmaak van de projectplanning, maakt de promotor een projectbegroting op. Dit is een overzicht van de geraamde kosten en de wijze van financiering.

Afdeling ESF geeft hiervoor een **EXCEL-document** mee met vragen over de kosten en financiering (zie Bijlage 3). De promotor dient deze vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden en het EXCEL-document in te dienen bij de subsidieaanvraag.

Zowel voor het Lerend Netwerk als de proeftuinen wordt een begroting voor de volledige periode (24 maanden) opgesteld.

Na afloop van de voorbereidende fase wordt voor de individuele proeftuinen een verfijnde begroting opgeleverd voor de volgende projectfasen, op basis van het opgestelde actieplan en de planning.

Hieronder vind je de financiële criteria die van toepassing zijn op deze oproep.

Welke kosten kan je indienen?

In deze oproep kan één kostenrubriek ingebracht worden, namelijk loonkosten intern personeel. De overige rubrieken kunnen niet ingebracht worden.

Intern personeel

Er wordt binnen deze oproep gewerkt met een standaardschaal op basis van de interne personeelskosten. Werken met standaardschalen houdt in dat een maximaal vastgelegd bedrag per bepaalde eenheid wordt toegekend. In deze oproep wordt een gerealiseerd **VOLTIJDS EQUIVALENT** op jaarbasis (= 1.720 uren inhoudelijke werking door een intern personeelslid) als eenheid beschouwd.

De inhoudelijke werking omvat de uren voor de activiteiten, zoals goedgekeurd in de projectplanning. Volgende activiteiten worden beschouwd als inhoudelijke werking van het project: voorbereiding actieplan, uitwerken en aansturing partnerschappen, ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van acties (individuele op groepsactiviteiten), voorbereiding en coördinatie Lerend Netwerk, opstellen publicatie, voorbereiding eindevent, ... enz.

Het betreft hier een niet-exhaustieve lijst die afhankelijk van de specificiteit van het project nog kan uitgebreid worden.

Binnen deze oproep voorzien we standaardschalen voor 4 niveaus in combinatie met 3 anciënniteitscategorieën:

Niveau	Anciënniteit 0-5 jaar	Anciënniteit 6-10 jaar	Anciënniteit 11-15 jaar
A	82.904,66	92.833,88	101.088,10
B	61.129,45	66.427,34	70.689,13
C	51.718,28	57.254,47	61.654,41
D	46.509,04	49.849,86	52.564,42

Als eenheid gelden de uren die door de interne personeelsleden inhoudelijk gewerkt worden aan de projectuitvoering. Uren die door interne personeelsleden besteed worden aan administratieve taken tellen niet mee als eenheid. De kost voor het uitvoeren van indirecte taken is immers reeds mee opgenomen in de standaardschaal voor een voltijds equivalent. Met administratieve taken bedoelen wij bijvoorbeeld het opstellen van de tijdsregistraties, boekhouding, administratieve taken, personeelsbeleid, rapporteringen voor Afdeling ESF, enzovoort.

In de berekening van de standaardschalen is een forfait van 40% opgenomen voor alle andere kosten die binnen het project gemaakt worden. Dit forfait omvat dus zowel loonkosten extern personeel, kosten deelnemers, directe en indirecte kosten. Er kunnen geen andere kosten meer ingebracht worden in deze oproep.

De promotor moet het niveau en anciënniteit van de personeelsleden aantonen aan de hand van diploma, functieprofiel, arbeidsovereenkomst én jaarloonfiche.

Andere kostenposten

In de berekening van de standaardschalen is een forfait van 40% opgenomen voor alle andere kosten die binnen het project gemaakt worden. Dit forfait omvat dus zowel loonkosten extern personeel, kosten deelnemers, directe en indirecte kosten. Er kunnen dan ook geen andere kosten meer ingebracht worden in deze oproep.

Onderbouwing inzet

De directe relatie tussen de projectplanning en de personeelsinzet moet duidelijk blijken. Planningen die deze garantie niet geven, lopen risico op kortingen bij goedkeuring. Je neemt in het kosten- en financieringsschema de fasen en activiteiten over die opgenomen werden in de projectplanning.

Berekeningswijze

- Maak een inschatting van het aantal benodigde personeelsleden (aantal VTE's) op basis van de uit te voeren fasen en de daarmee samenhangende activiteiten.
- Maak een inschaling van het betreffende niveau en anciënniteit per personeelslid.

Registratie

Het is de verantwoordelijkheid van de promotor en de projectuitvoerders om de prestaties die door het intern personeel geleverd worden, te registreren. Op deze manier kunnen de ingediende kosten verantwoord worden. De registratie gebeurt aan de hand van een verplicht sjabloon dat opgeleverd wordt door het Afdeling ESF en dat verplicht gebruikt moet worden. Andere manieren van registreren zijn binnen deze oproep niet toegestaan.

Hoe kan je de kosten financieren?

De financiering van de kosten gebeurt in volgende verhouding:

- 75% AMIF
- 25% Vlaamse cofinanciering AMIF

AMIF subsidiëring

De AMIF-subsidiëring kan maximaal 75% van de kosten bedragen.

Vlaamse cofinanciering AMIF

De Vlaamse cofinanciering AMIF kan maximaal 25% van de kosten bedragen.

Ontvangsten

Ontvangsten/Inkomsten die verworven worden door de uitvoering van een AMIF-project tijdens de projectlooptijd dienen te worden ingebracht. Ontvangsten kunnen bijvoorbeeld inschrijvingsgelden, de verkoop van syllabi of andere zijn. Een inkomstengenererend project levert diensten/goederen tegen betaling.

Alle in te brengen ontvangsten moeten, in de financiering eerst in mindering gebracht worden op de totale subsidiabele kosten. Dit betekent dat de financieringsregels, met betrekking tot de private en publieke cofinanciering en de subsidiëring die beheerd wordt door Afdeling ESF, zoals hoger vermeld slechts daarna gelden. De geldende financieringspercentages worden dus berekend op de totale subsidiabele kosten verminderd met de ontvangsten.

Ter verduidelijking, bijdragen die vanuit de private sector aan het AMIF-project worden toegekend als medefinanciering van het project, zijn geen ontvangsten maar private cofinanciering.

RSZ-verminderingen en IPA-kortingen moeten niet ingebracht worden als ontvangsten, met uitzondering van de doelgroepvermindering m.b.t. wetenschappelijk onderzoek en de niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor wetenschappelijk onderzoek.

Vastbenoemd overheidspersoneel

Vastbenoemd overheidspersoneel is enkel subsidiabel indien specifiek toegewezen aan welbepaalde taken in het project. Bij de indiening van het projectvoorstel moet dit omstandig gemotiveerd en goedgekeurd worden door Afdeling ESF.

Vastbenoemd overheidspersoneel is niet “rechtstreeks” financierbaar en kan enkel als volgt worden ingebracht:

- ⇒ Inbrengen als “andere publieke cofinanciering”
In dit geval wordt het statutair personeelslid op basis van zijn/haar niveau en anciënniteit ondergebracht in de rubriek intern personeel en wordt de overeenkomstige standaardschaal in het financieringsschema als “andere publieke cofinanciering” ingebracht.
- ⇒ Systeem van “terbeschikkingstelling aan AMIF-project”
In dit geval wordt het vastbenoemd personeelslid ter beschikking gesteld op het AMIF-project en wordt het personeelslid op zijn/haar functie in de organisatie vervangen door een contractueel personeelslid. De terbeschikkingstelling en vervanging moet door het bevoegde orgaan worden bevestigd en wordt bewezen via uittreksel van de vergadering én bijkomende aanwerving. In dit geval kan het contractueel personeelslid op basis van zijn/haar niveau en anciënniteit en volgens de prestaties geleverd door het statutair personeelslid worden ingebracht als kost én gefinancierd worden vanuit de financieringsbronnen beheerd door het ESF-Agentchap (AMIF en Vlaamse cofinanciering AMIF).

Staatssteun

Deze oproep valt onder artikel 7 van “Besluit van de Vlaamse Regering betreffende steun aan projecten in het kader van het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling en het Europees Sociaal Fonds”:

Steun aan entiteiten die niet als ondernemingen worden beschouwd, is niet onderworpen aan de staatssteunregels. Op deze steun zijn de regels van het desbetreffende programma van toepassing, vermeld in de algemene structuurfondsenverordening, de ETS-verordening, de EFRO-verordening of de ESF-verordening.

Overheidsopdrachten

Promotoren die een organisatie zijn in de zin van artikel 2, Wet overheidsopdrachten en bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten van 15 juni 2006, zijn gebonden om de wetgeving overheidsopdrachten toe te passen binnen het project voor aankopen van werken, diensten en leveringen.

De wetgeving op overheidsopdrachten geldt voor volgende organisaties:

- De overheid
- Organisaties die aan volgende 3 voorwaarden voldoen:
 - Doel is algemeen belang: terug te vinden in de doelomschrijving van de statuten. ("opgericht met het specifieke doel om")
 - Rechtspersoonlijkheid hebben
 - Overwegende overheidsinvloed heeft
- Privaatrechtelijke organisaties voor bepaalde gesubsidieerde opdrachten
- Privaatrechtelijke universitaire instellingen

Meer informatie is terug te vinden in de handleiding overheidsopdrachten die toegevoegd is als bijlage aan deze oproep en via <http://www.bestuurszaken.be/overheidsopdrachten>.

4 Hoe dien je een projectvoorstel in?

4.1 Registratie in de ESF-applicatie

Een project indienen kan enkel op onze ESF-applicatie. De toegang daartoe is mogelijk met een elektronische ID-kaart of het federaal token.

Via volgende link kan u de software voor de eID installeren of het federaal token aanvragen:

http://www.belgium.be/nl/online_dienst/app_zich_inschrijven.jsp

4.2 Indienen projectvoorstel

Om het projectvoorstel in te dienen, moet u inloggen in de ESF-applicatie (<https://esf2007-2013.vlaanderen.be/esf/index.jsp>).

Hiervoor heeft u uw ondernemingsnummer nodig. Op volgende webpagina vindt u alle informatie:

<http://esf-agentschap.be/nl/node/25229>

Na het aanmelden vindt u onder het tabblad 'Oproep' de gewenste openstaande oproep. U kan ook het oproepnummer intikken en 'zoeken'.

Onder het tabblad 'Bijlagen' vindt u alle nodige informatie: de oproepfiche en de andere documenten nodig voor het indienen van een projectvoorstel.

Lees al deze documenten goed door vooraleer het projectvoorstel in te dienen.

Bij het aanmaken van het projectvoorstel moet u volgende documenten voor handen hebben.

CHECKLIST:

Naam document	Type document
Inhoudelijk projectvoorstel	Word
Projectplanning	Excel
Projectbegroting	Excel
Attest kwaliteitsvereisten	Word

5 Ondersteuning bij de opmaak en het indienen van het projectvoorstel

Tot en met de deadline voor indiening van je projectaanvraag kun je bij de medewerkers van Afdeling ESF terecht voor volgende **ondersteuningsvormen**:

- inhoudelijke en financiële ondersteuning: lisa.vanhecke@wse.vlaanderen.be
- de ESF applicatie (IT-ondersteuning): esfsupport@vlaanderen.be
- de ESF kwaliteitsopstap: erik.conings@wse.vlaanderen.be

Algemene infosessie:

Er vindt voor deze oproep een infosessie plaats op dinsdag 21 juni van 10u00-12u00.

Locatie: Ellips-gebouw, Koning Albert II-laan 35 bus 20, 1030 BRUSSEL

Inschrijven kan via www.esf-agentschap.be

6 Hoe weet je of je projectvoorstel is goedgekeurd?

6.1 Selectieprocedure

Wanneer de promotor een projectvoorstel indient, komt dit terecht bij een **evaluatiecollege**. Het evaluatiecollege bestaat minimaal uit Afdeling ESF en Agentschap Binnenlands Bestuur. Indien wenselijk en haalbaar, kunnen bijkomende externe evaluatoren worden aangeduid.

Het evaluatiecollege beslist of het project voldoet aan de criteria van de oproep en beoordeelt zowel de inhoudelijke uitwerking, de projectplanning als het kostenplaatje.

De evaluatoren maken een analyse op aan de hand van de beoordelingscriteria van deze oproep.

Per beoordelingscriterium vullen de evaluatoren dezelfde beoordelvragen in om een zo objectief mogelijke evaluatie te garanderen. Een projectvoorstel wordt door een individuele evaluator als positief geëvalueerd wanneer het een minimale score van 60/80 voor criterium 1 en 14/20 voor criterium 2 behaalt.

Op basis van de argumentatie van de evaluatoren wordt een consensus nagestreefd. De beslissing is gebaseerd op een inhoudelijke argumentatie en niet op een gemiddelde score. Op voorwaarde van bekrachtiging van de gevolgde procedure wordt het consensusvoorstel bekrachtigd door het Monitoringcomité AMIF. Indien er geen consensus bereikt wordt door de evaluatoren, wordt de beslissing definitief genomen door het Monitoringcomité AMIF op basis van de originele stukken van het projectvoorstel.

6.2 Projectbeslissing

De selectieperiode eindigt met een **projectbeslissing**. De oproepbeheerder maakt de beslissing elektronisch bekend aan de promotoren. De consensusteksten en opmerkingen, de input van de rapportperiodes en de vooruitbetalingen worden door de projectbeheerder en de interne evaluatoren in de ESF-applicatie verwerkt.

De beslissing kan positief of negatief zijn:

- Wanneer een project is goedgekeurd, ontvangt de promotor een e-mail van de projectbeheerder. Dit is de persoon waarmee de promotor contact kan mee opnemen voor het verder verloop van het project. Het project gaat van start op de voorziene begindatum van het project. Voor meer informatie over de start van het project, zie hoofdstuk 7 van deze oproepfiche.
- Wanneer een project is afgekeurd, ontvangt de promotor een e-mail van de projectbeheerder met een motivering van het negatief advies.

De geanonimiseerde evaluaties van de projectvoorstellen worden opgeladen bij het project in de ESF-applicatie en zijn daar raadpleegbaar.

Opgelet: Voor gemaakte en bewezen technische fouten is een herziening mogelijk en kunt u binnen de 15 kalenderdagen reageren via de ESF-applicatie.

7 Wat zijn de verdere stappen na goedkeuring van het project?

7.1 Project- en partnerschapsovereenkomst

Nadat de promotor via de applicatie een positieve beslissing heeft doorgerekregen van de projectbeheerder, kan de projectovereenkomst worden opgesteld. Die wordt elektronisch ondertekend door de promotor en nadien door de algemeen directeur.

7.2 Voorschot

De promotor ontvangt aan de start van het project een voorschot, na ondertekening van de projectovereenkomst. Dit voorschot bedraagt 70% van de toegewezen middelen uit de Vlaamse cofinanciering AMIF op jaarbasis, van zodra Afdeling ESF deze middelen ontvangen heeft.

7.3 Administratieve verplichtingen

Registratie van het personeel

Het is de verantwoordelijkheid van de promotor en de projectuitvoerders om de prestaties die door het intern personeel geleverd worden te registreren. Op deze manier kunnen de ingediende kosten verantwoord worden. De registratie gebeurt aan de hand van een sjabloon dat opgeleverd wordt door het Afdeling ESF en dat verplicht gebruikt moet worden. Andere manieren van registreren zijn binnen deze oproep niet toegestaan.

Oplevering van de registraties

De promotor moet de bewijsstukken van de ingebrachte kosten opladen in de digitale archiefruimte van Afdeling ESF. Hiertoe wordt, na goedkeuring van het project, een login en paswoord bezorgd.

Een handleiding om de archiefruimte te gebruiken vind je op volgende website: <http://kik.esf-agentschap.be/ajax/downloadFile/000a4274-988f-11e3-8160-0050568b00a8/archief%20-%20handleiding%20promotor.pdf>.

7.4 Rapportering

De rapportering is een voortgangsrapport waarbij de promotor Afdeling ESF op de hoogte stelt van het verloop en de resultaten van het project. Deze rapportering gebeurt via de ESF-applicatie.

START: 1 januari 2017	Rapportperiode	Deadline voor indiening
Tussentijdse rapportering	01/01/2017-31/12/2017	31/03/2018
Eindrapportering	01/01/2018-31/12/2018	31/03/2019

De rapportering bestaat uit;

- 1 **Inhoudelijke rapportering.** Afdeling ESF geeft een WORD-document mee met vragen over de voortgang van het project. De promotor moet deze vragen zo volledig mogelijk beantwoorden en het WORD-document indienen bij de rapportering. Tevens worden de op te leveren resultaten als bijlage bij de rapportering opgeladen.
- 2 **Financiële rapportering.** De promotor vertrekt hierbij van de ingediende financiële begroting bij het projectvoorstel. Bij de rapportering geeft de promotor aan welke kosten hij de voorbije projectperiode heeft gemaakt. Afdeling ESF geeft hiervoor een EXCEL-document mee. De promotor moet de onderliggende bewijsstukken voor de gemaakte kosten opladen in de ESF-archiefruimte.

7.5 Thematische werking

Binnen deze oproep wordt een budget voorzien voor de coördinatie van een Lerend Netwerk. In overleg met Afdeling ESF, stelt de medewerker van het Lerend Netwerk een stuurgroep samen waarop tussentijds aan Afdeling ESF wordt teruggekoppeld over de voortgang van het project.

7.6 Controle

De controle van uw activiteiten door Afdeling ESF gebeurt door uw projectbeheerder. Deze controle verloopt voor de meeste rapporten 'on desk'. Steekproefsgewijs worden een aantal rapporteringen 'ter plaatse' gecontroleerd.

Na de uitbetaling van uw rapport kunt u ook nog controle krijgen van de inspectiediensten van de Vlaamse Gemeenschap en van de Europese instanties.

8 Tijdslijn met verloop van het project

Fasering rapportering Afdeling ESF

	Afdeling ESF	Promotor
03/06/2016	Openstellen oproep	
21/06/2016	Infosessie	
15/10/2016		Deadline indiening projectvoorstellen
15/12/2016	Uiterlijke datum bekrachtiging beslissing	
01/01/2017		Start projecten
31/12/2017		Einde eerste rapportperiode
31/03/2018		Deadline indiening tussentijdse rapportering
30/06/2018	Uiterlijke datum behandeling tussentijdse rapportering	
31/12/2018		Einde project
31/03/2019		Deadline indiening eindrapportering
30/06/2019	Uiterlijke datum behandeling einderapportering	

Fasering project

	Promotor
01/01/2017	Start fase 1: Voorbereidende fase
30/06/2017	Einde fase 1: Oplevering actieplan, planning en verfijnde begroting fase 2 en 3
01/07/2017	Start fase 2: Uitvoerings- en evaluatiefase
30/09/2018	Einde fase 2
01/10/2018	Start fase 3: Afrondingsfase
31/12/2018	Einde fase 3 (einde project)

9 Bijlagen

In te vullen sjablonen bij projectvoorstel:

- BIJLAGE 1: Inhoudelijke vragen projectvoorstel
- BIJLAGE 2: Projectplanning
- BIJLAGE 3: Kosten en financiering

Handleidingen bij projectvoorstel:

- Handleiding overheidsopdrachten

In te vullen sjablonen bij rapportering:

- Inhoudelijke vragen rapportering
- Kosten en financiering

10 Referenties

- Departement Onderwijs. Deelrapporten onderzoek kleuterparticipatie: literatuuronderzoek, kwantitatieve analyse, kwalitatieve analyse, inventaris van acties.
- Kind en Gezin, Departement Onderwijs, Agentschap Binnenlands Bestuur. Draft nota: Investeren in de omgeving van jonge kinderen. Over kinderopvang, kleuterparticipatie en transities.
- Koning Boudewijn Stichting. Ouders uit kansarme milieus aan het woord over zorg en onderwijs voor jonge kinderen.
- Koning Boudewijn Stichting. Hoe kleuterleraars leren omgaan met armoede en ongelijkheid.
- Katrien van Laere, Brecht Peleman, Reinhilde Pulinx. De instap: een warme opstap? Onderzoek naar de transitie naar kleuteronderwijs. In *Kleuters en ik*, jaargang 31/4, 2014_2015, pg. 3-7.
- Javier Díez, Suzanne Gatt & Sandra Racionero. Placing Immigrant and Minority Family and Community Members at the School's Centre: the role of community participation. In *European Journal of Education*, Vol. 46, No. 2, 2011, Part I pg. 184-196.
- Maria Cooper & Helen Hedges. Beyond Participation: what we learned from Hunter about collaboration with Pasifika children and families. *Contemporary Issues in Early Childhood*, Volume 15 Number 2, 2014, pg 165-175
- Katrien Van Laere en Michel Vandenbroeck. 100 jaar leerplicht in België: en nu de kleuters? In *Pedagogiek*, 34ste jaargang, 3, 2014, pg. 191-208.
- Vandenbroeck, M., De Stercke, N., & Gobeyn, H. (2013). What if the Rich Child has Poor Parents? The relationship from a Flemish perspective. In P. Moss (Ed.), *Early Childhood and Compulsary Education. Conceptualising the relationship*. (pp. 174-192). London: Routledge.